

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΥΡΩΠΗΣ

Σύσταση (2005)5 της Επιτροπής Υπουργών
στα κράτη μέλη

Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας

Ι.Κ.Π.Α.
Ινστιτούτο Κοινωνικής
Προστασίας & Αιθαύρωσης

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΥΡΩΠΗΣ

**Σύσταση (2005)5 της Επιτροπής Υπουργών
στα κράτη μέλη**

**Τα δικαιώματα
των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα
παιδικής προστασίας**

*Ανεπίσημη μετάφραση με ευθύνη του
Ινστιτούτου Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης της Ελλάδος*

Περιεχόμενα

Σύσταση (2005)5 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης	3
Παράρτημα Σύστασης (2005)	5
- Βασικές αρχές	5
- Ειδικά δικαιώματα για τα παιδιά που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας	5
- Κατευθυντήριες οδηγίες και προδιαγραφές ποιότητας	6
Επεξηγηματική Έκθεση	8
- Βασικές αρχές	9
- Ειδικά Δικαιώματα των Παιδιών που Ζουν σε Ιδρύματα Παιδικής Προστασίας	12
- Κάθε χώρος τοποθέτησης πρέπει να σέβεται το δικαίωμα της ταυτότητας του παιδιού	13
- Κατευθυντήριες οδηγίες και προδιαγραφές ποιότητας	17

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΥΡΩΠΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΥΠΟΥΡΓΩΝ

Σύσταση (2005)5 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης στα κράτη μέλη για τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας

(Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών στις 16 Μαρτίου 2005 στη 919η συνέλευση των Αντιπροσώπων των Υπουργών)

Η Επιτροπή Υπουργών, σύμφωνα με το περιεχόμενο του Άρθρου 15.β του Ψηφίσματος του Συμβουλίου της Ευρώπης,

Λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι το Συμβούλιο της Ευρώπης στοχεύει στη σύμπνοια ανάμεσα στα κράτη μέλη του, προωθώντας, μεταξύ άλλων, την υιοθέτηση κοινών κανονισμών,

Υπενθυμίζοντας το έργο του Προγράμματος του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Παιδιά και το πρόγραμμά του για τις πολιτικές που αφορούν την παιδική ηλικία και συγκεκριμένα τις Συστάσεις από τη Διάσκεψη για «Τα Δικαιώματα του Παιδιού και τις Πολιτικές για την Παιδική Ηλικία στην Ευρώπη: Νέες Προσεγγίσεις» που διενεργήθηκε στο Leipzig το 1996, τις Συστάσεις της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης 1286 (1996) για την ευρωπαϊκή στρατηγική για τα παιδιά, 1551 (2002) για τη διαμόρφωση μιας κοινωνίας του 21ου αιώνα με τα παιδιά και για τα παιδιά: συνέχιση της Ευρωπαϊκής στρατηγικής για τα παιδιά (Σύσταση 1286 (1996) και 1601 (2003) για τη βελτίωση της ζωής των παιδιών που εγκαταλείπονται σε ιδρύματα,

Επιβεβαιώνοντας τα νομικά κείμενα που αναφέρονται στην κατάσταση των παιδιών τα οποία ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας και ειδικότερα την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών του Ανθρώπου (ETS No.5), τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (ETS No. 35) και τον Αναθεωρημένο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη (ETS No.163), την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Υποτιμητικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (ETS No. 126), την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Άσκηση των Δικαιωμάτων του Παιδιού (ETS No.160) και τη Σύμβαση για την Επαφή με τα Παιδιά (ETS No. 192),

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τις Αποφάσεις και τις Συστάσεις της Επιτροπής Υπουργών: Απόφαση (77) 33 για την τοποθέτηση του παιδιού και Σύσταση (79) 17 που αφορά την προστασία του παιδιού από την κακομεταχείριση, Σύσταση (84) 4 για τα γονικά καθήκοντα, Σύσταση (87) 6 για την ανάδοχη οικογένεια, Σύσταση (87) 20 για τις κοινωνικές αντιδράσεις στην παραβατικότητα ανηλίκων, Σύσταση (94) 14 για συνεκτικές και ολοκληρωμένες οικογενειακές πολιτικές, Σύσταση (98) 8 για τη συμμετοχή του παιδιού στην οικογενειακή και την κοινωνική ζωή, Σύσταση (2001)16 για την προστασία του παιδιού ενάντια στη σεξουαλική εκμετάλλευση, Σύσταση (2003)19 για τη βελτίωση της πρόσβασης στα κοινωνικά δικαιώματα και Σύσταση (2003)20 για τους νέους τρόπους αντιμετώπισης της παραβατικότητας των ανηλίκων και το ρόλο της δικαιοσύνης για ανηλίκους,

Έχοντας υπ' όψιν τις αρχές της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων και των

Θεμελιωδών Ελευθεριών του Ανθρώπου και τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σύμφωνα με την οποία η τοποθέτηση του παιδιού μακριά από την οικογένειά του πρέπει να αποφεύγεται όποτε αυτό είναι δυνατό με τη λήψη προληπτικών μέτρων,

Αναγνωρίζοντας ότι, παρά τη λήψη προληπτικών μέτρων, ορισμένα παιδιά θα πρέπει να τοποθετηθούν μακριά από την οικογένειά τους,

Λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι ο τύπος της τοποθέτησης πρέπει πρωτίστως να λαμβάνει υπόψιν τις ανάγκες και το ύψιστο συμφέρον του παιδιού και, όταν χρειάζεται, τις προσωπικές του απόψεις πάνω στο θέμα και ότι πρέπει να δίνεται η απαιτούμενη σημασία σε αυτές τις απόψεις σύμφωνα με την ηλικία και το βαθμό ωριμότητας του παιδιού,

Επειδή είναι σημαντικό όλα τα παιδιά που τοποθετούνται μακριά από τις οικογένειες τους και ειδικά εκείνα που τοποθετούνται σε ιδρύματα να μεγαλώνουν με αξιοπρέπεια στις καλύτερες δυνατές συνθήκες, χωρίς να περιθωριοποιούνται ούτε στην παιδική ηλικία, ούτε στην εφηβεία τους και χωρίς να συναντούν εμπόδια στη διαμόρφωσή τους σε ικανούς Ευρωπαίους πολίτες,

Συνιστά στις κυβερνήσεις των κρατών μελών:

1. Να υιοθετούν και άλλα σχετικά νομικά μέτρα, όπου χρειάζεται, συμπεριλαμβανομένων και εθνικών κατευθυντήριων οδηγιών και σχεδίων δράσης, να εγγυώνται την τήρηση των αρχών και των προδιαγραφών ποιότητας που παρατίθενται στο Παράρτημα αυτής της Σύστασης με στόχο την πλήρη εφαρμογή των δικαιωμάτων των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας, ανεξάρτητα από τους λόγους και τη φύση της τοποθέτησής τους,
2. Να διασφαλίζουν με τα κατάλληλα μέτρα και την κατάλληλη δράση την ευρεία διάδοση αυτής της Σύστασης στα παιδιά και σε άλλα αρμόδια πρόσωπα και όργανα.

Παράρτημα Σύστασης (2005)5

■ Βασικές αρχές

- ▶ Η οικογένεια είναι το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία του παιδιού και οι γονείς φέρουν την πρωταρχική ευθύνη για την ανατροφή και την ανάπτυξή του,
- ▶ Πρέπει να παρέχονται στο μέγιστο δυνατό βαθμό προληπτικά μέτρα υποστήριξης των παιδιών και της οικογένειάς τους σύμφωνα με τις ειδικές ανάγκες τους,
- ▶ Η τοποθέτηση του παιδιού σε πλαίσιο προστασίας πρέπει να αποτελεί έσχατο μέτρο και να θέτει ως πρωταρχικό στόχο το ύψιστο συμφέρον του παιδιού και την επιτυχή κοινωνική του ένταξη ή επανένταξη το συντομότερο δυνατόν. Η τοποθέτηση πρέπει να εγγυάται την πλήρη ικανοποίηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του παιδιού,
- ▶ Η τοποθέτηση δεν πρέπει να έχει διάρκεια μεγαλύτερη από την απαιτούμενη, ενώ πρέπει να υπόκειται σε περιοδική αναθεώρηση με στόχο το ύψιστο συμφέρον του παιδιού το οποίο πρέπει να αποτελεί το πρωταρχικό μέλημα κατά τη διάρκεια της τοποθέτησής του. Οι γονείς πρέπει να λαμβάνουν τη μέγιστη δυνατή υποστήριξη με στόχο την αρμονική επανένταξη του παιδιού στην οικογένεια και την κοινωνία,
- ▶ Ένα παιδί που βγαίνει από ένα πρόγραμμα προστασίας δικαιούται μία αξιολόγηση των αναγκών του και κατάλληλη ψυχολογική υποστήριξη με στόχο τη διασφάλιση της επανένταξής του στην οικογένεια και την κοινωνία,
- ▶ Η απόφαση για την τοποθέτηση ενός παιδιού και η τοποθέτηση αυτή καθαυτή δεν πρέπει να υπόκειται σε καμία διάκριση λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, κοινωνικής, εθνικής ή πολιτισμικής προέλευσης, εκφρασμένων απόψεων, γλώσσας, περιουσιακής κατάστασης, θρησκείας, αναπηρίας, γέννησης ή κάθε άλλης κατάστασης του παιδιού και/ή των γονιών του,
- ▶ Η διαδικασία, η οργάνωση και το σχέδιο ατομικής φροντίδας της τοποθέτησης, καθώς και μια περιοδική αναθεώρηση της τοποθέτησης πρέπει να εγγυώνται τα δικαιώματα του παιδιού, κυρίως το δικαίωμα να ακούγεται η άποψή του. Πρέπει να δίνεται η απαιτούμενη σημασία στις απόψεις αυτές σύμφωνα με την ηλικία και τον βαθμό ωριμότητας του παιδιού,
- ▶ Κάθε μέτρο ελέγχου και πειθαρχίας που μπορεί να ληφθεί στα ιδρύματα παιδικής προστασίας, καθώς και τα μέτρα πρόληψης ενάντια στον αυτοτραυματισμό ή τον τραυματισμό τρίτων πρέπει να βασίζονται σε δημόσιες διατάξεις και εγκεκριμένες προδιαγραφές,
- ▶ Η οικογένεια του παιδιού πρέπει, εφόσον είναι δυνατόν, να συμμετέχει στο σχεδιασμό και την οργάνωση της τοποθέτησης του παιδιού,
- ▶ Όταν δεν είναι δυνατή η επιστροφή του παιδιού στην οικογένειά του, θα πρέπει να εξετάζονται άλλα μέτρα φροντίδας ή η συνέχιση της τοποθέτησης, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις επιθυμίες του παιδιού, την αναγκαιότητα για ομαλή συνέχεια στη ζωή του, την πληρότητα και τις προσωπικές του ανάγκες.

■ Ειδικά δικαιώματα για τα παιδιά που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας

Προκειμένου να διασφαλιστούν αυτές οι βασικές αρχές και τα θεμελιώδη δικαιώματα του παιδιού είναι απαραίτητο να αναγνωριστούν τα ακόλουθα ειδικά δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας:

- ▶ Το δικαίωμα της τοποθέτησης μόνο για την ικανοποίηση αναγκών που έχουν αξιολογηθεί ως επιτακτικές στα πλαίσια μιας πολυεπίπεδης αξιολόγησης και το δικαίωμα της περιοδικής αναθεώρησης της εν λόγω τοποθέτησης. Στα πλαίσια αυτής της αναθεώρησης πρέπει να αναζητούνται εναλλακτικές λύσεις και να συνυπολογίζονται οι απόψεις του παιδιού,
- ▶ Το δικαίωμα να διατηρείται τακτική επαφή με την οικογένεια του παιδιού και με άλλα σημαντικά πρόσωπα. Αυτή η επαφή μπορεί να περιοριστεί ή να απαγορευτεί μόνο όταν κάτι τέτοιο κριθεί απαραίτητο προς όφελος του παιδιού,
- ▶ Το δικαίωμα για τα αδέρφια, εφόσον είναι δυνατόν, να μένουν μαζί ή να διατηρούν τακτική επαφή,
- ▶ Το δικαίωμα της ταυτότητας,
- ▶ Το δικαίωμα του σεβασμού απέναντι στο εθνικό, θρησκευτικό, πολιτισμικό, κοινωνικό και γλωσσολογικό υπόβαθρο του παιδιού,
- ▶ Το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής, καθώς και της πρόσβασης του παιδιού σε πρόσωπο της εμπιστοσύνης του και σε ένα αρμόδιο όργανο για την παροχή εμπιστευτικών συμβουλών σχετικά με τα δικαιώματά του,
- ▶ Το δικαίωμα για ποιοτική ιατρική φροντίδα προσαρμοσμένη στις ανάγκες και την ευημερία του παιδιού,
- ▶ Το δικαίωμα του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και σωματικής ακεραιότητας του παιδιού, ειδικότερα το δικαίωμα της ανθρώπινης και μη υποτιμητικής μεταχείρισης και της μη βίαιης ανατροφής συμπεριλαμβανομένης της προστασίας από τη σωματική τιμωρία και κάθε μορφή κακοποίησης,
- ▶ Το δικαίωμα για ίσες ευκαιρίες,
- ▶ Το δικαίωμα της πρόσβασης σε όλους τους τύπους εκπαίδευσης, επαγγελματικής καθοδήγησης και κατάρτισης κάτω από τις ίδιες συνθήκες που ισχύουν για όλα τα παιδιά,
- ▶ Το δικαίωμα του παιδιού να προετοιμαστεί για το ρόλο του ως ενεργού και υπεύθυνου πολίτη μέσα από το παιχνίδι, την άθληση, την πολιτιστική δραστηριότητα, την ανεπίσημη μόρφωση και τις αυξανόμενες ευθύνες,
- ▶ Το δικαίωμα της συμμετοχής σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν το παιδί και τις συνθήκες διαβίωσής του μέσα στο ίδρυμα,
- ▶ Το δικαίωμα της ενημέρωσης του παιδιού για τα δικαιώματά του και τους κανόνες που διέπουν το ίδρυμα παιδικής προστασίας με τρόπο κατανοητό από το παιδί,
- ▶ Το δικαίωμα να διατυπώνει παράπονα σε ένα αναγνωρίσιμο, αμερόληπτο και ανεξάρτητο όργανο με στόχο τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του.

■ Κατευθυντήριες οδηγίες και προδιαγραφές ποιότητας

Προκειμένου να διασφαλιστεί η εφαρμογή των προαναφερθέντων αρχών και δικαιωμάτων, πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν οι ακόλουθες κατευθυντήριες γραμμές και προδιαγραφές:

- ▶ Όταν οι συνθήκες το επιτρέπουν, η τοποθέτηση πρέπει να πραγματοποιείται με γνώμονα την όσο το δυνατόν μικρότερη απόσταση από το περιβάλλον του παιδιού και να οργανώνεται έτσι ώστε να επιτρέπει στους γονείς να ασκούν τα καθήκοντά τους και να διατηρείται η επαφή γονέα-παιδιού σε τακτική βάση,

- ▶ Η διαμονή κατά την τοποθέτηση πρέπει να παρέχεται σε μικρές μονάδες οικογενειακού τύπου,
- ▶ Πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στη σωματική και πνευματική υγεία του παιδιού και στην πλήρη και αρμονική ανάπτυξή του ως βασικές προϋποθέσεις για την επιτυχία του σχεδίου προστασίας,
- ▶ Πρέπει να καταρτίζεται ένα ατομικό σχέδιο προστασίας που θα βασίζεται τόσο στην ανάπτυξη των ικανοτήτων και δεξιοτήτων του παιδιού και στο σεβασμό της αυτονομίας του, όσο και στη διατήρηση της επαφής του παιδιού με τον εξωτερικό κόσμο και στην προετοιμασία για τη μελλοντική του διαβίωση έξω από το ίδρυμα,
- ▶ Πρέπει να δίνεται έμφαση στις συνθήκες που επιτρέπουν τη συνέχιση της παιδαγωγικής και κατάλληλης συναισθηματικής σχέσης ανάμεσα στο προσωπικό και τα παιδιά, κυρίως μέσω της σταθερότητας του προσωπικού (συνεχής παρουσία, αποφυγή μεταθέσεων του προσωπικού),
- ▶ Ένας εσωτερικός κανονισμός για το ίδρυμα πρέπει να προβλέπεται και να στηρίζεται σε:
 - ποιότητα και σταθερότητα των μονάδων φιλοξενίας
 - μονάδες φιλοξενίας όπου συμβιώνουν παιδιά διαφορετικών ηλικιών και διαφορετικού φύλου όταν αυτό κρίνεται ως χρήσιμο για το συμφέρον τους
 - υψηλά επαγγελματικά κριτήρια του προσωπικού και ενδοϋπηρεσιακή εκπαίδευση
 - ικανοποιητική μισθολογική πολιτική για το προσωπικό
 - σταθερότητα του προσωπικού και επαρκής αριθμητική στελέχωση του ιδρύματος
- ▶ Διαφοροποιημένο προσωπικό, ειδικά ως προς το φύλο.
- ▶ Ομαδική συνεργασία σε διάφορους τομείς και άλλα μέσα υποστήριξης συμπεριλαμβανομένης της εποπτείας
- ▶ Αποτελεσματική χρήση των διαθέσιμων οικονομικών πόρων με επίκεντρο το παιδί
- ▶ Μέσα και ειδική εκπαίδευση για την ανάπτυξη κατάλληλης συνεργασίας με τους γονείς των παιδιών
- ▶ Κώδικας δεοντολογίας που περιγράφει τις προδιαγραφές της πρακτικής οι οποίες πρέπει να συμφωνούν με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού
- ▶ Κάθε ίδρυμα παιδικής προστασίας πρέπει να εγγυάται την ποιότητά του και να έχει την έγκριση των δημόσιων αρχών σύμφωνα με τις διατάξεις και τις ελάχιστες διεθνείς προδιαγραφές φροντίδας
- ▶ Στα πλαίσια αυτών των προδιαγραφών πρέπει να διασφαλιστεί ένα αποτελεσματικό σύστημα παρακολούθησης και εξωτερικού ελέγχου των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας
- ▶ Σχετικά στατιστικά δεδομένα πρέπει να συγκεντρώνονται και να αναλύονται και πρέπει να ενισχυθεί η έρευνα για την αποτελεσματική παρακολούθηση
- ▶ Κάθε παραβίαση των δικαιωμάτων των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας πρέπει να τιμωρείται σύμφωνα με τις κατάλληλες και αποτελεσματικές διαδικασίες,
- ▶ Πρέπει να αναγνωρίζουμε ότι, εκτός από τα δημόσια ιδρύματα, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), θρησκευτικές οργανώσεις και άλλοι ιδιωτικοί φορείς μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο όσον αφορά τα παιδιά που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας. Αυτός ο ρόλος πρέπει να καθορίζεται από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών. Οι εμπλεκόμενοι μη κυβερνητικοί φορείς δεν πρέπει να απαλλάσσονται από τις υποχρεώσεις τους απέναντι στα παιδιά που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας όπως αυτές καταγράφονται στην παρούσα Σύσταση, ιδιαίτερα όσον αφορά την καθιέρωση κατάλληλων προδιαγραφών, τα συστήματα πιστοποίησης και τον έλεγχο από αρμόδια όργανα.

Επεξηγηματική Έκθεση

1. Ορισμοί και πεδίο εφαρμογής

Η παρούσα Σύσταση έχει ως στόχο να καθιερώσει τις γενικές κατευθυντήριες αρχές που πρέπει να εφαρμόζονται όταν ένα παιδί τοποθετείται έξω από την οικογένειά του και ειδικότερα σε ίδρυμα παιδικής προστασίας. Η τοποθέτηση αυτή δικαιολογείται μόνο στην περίπτωση που το παιδί κινδυνεύει τόσο, ώστε είναι αδύνατο να παραμείνει στο οικογενειακό περιβάλλον.

Η τοποθέτηση μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε με τη συναίνεση των γονιών είτε με απόφαση των αρμόδιων αρχών. Το ύψιστο συμφέρον του παιδιού αποτελεί τον καθοριστικό παράγοντα σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν την τοποθέτηση του ή τη λήξη αυτής.

Ο όρος «τοποθέτηση» με την ευρεία έννοια αναφέρεται στην «κατάσταση κατά την οποία ένα παιδί τοποθετείται μέρα και νύχτα έξω από το οικογενειακό του περιβάλλον», σε μεγάλο ή μικρό ίδρυμα, σε Παιδικό Χωριό SOS, σε ξενώνα, σε ανάδοχη οικογένεια κλπ. Ο όρος «χώρος τοποθέτησης» καλύπτει όλους τους τύπους τοποθέτησης.

Όσον αφορά τις ανάδοχες οικογένειες, η παρούσα Σύσταση μπορεί να εφαρμοστεί μόνο τηρουμένων των αναλογιών, αφού πολλοί από τους όρους που θέτει δεν τις αφορούν (π.χ το μέγεθος του ιδρύματος και τα προσόντα του προσωπικού). Για το συγκεκριμένο θέμα πρέπει να ανατρέξουμε στη Σύσταση (87) 6 για τις ανάδοχες οικογένειες. Ας σημειωθεί ότι στην Ευρώπη υπάρχουν διάφοροι τύποι ανάδοχης οικογένειας, οι οποίοι διαφέρουν μεταξύ τους ανάλογα με τον τύπο φροντίδας, την εποπτεία και τους παρεχόμενους υλικούς και οικονομικούς πόρους. Η ποιότητα της εποπτείας είναι ένας σημαντικός παράγοντας, γιατί παρέχει το ελάχιστο εχέγγυο ότι η ανάδοχη οικογένεια δε θα προκαλέσει κακό στο παιδί.

Πρέπει να τονίσουμε ότι κάθε τοποθέτηση οφείλει να διασφαλίζει πλήρως τα ανθρώπινα δικαιώματα του παιδιού. Ανεξάρτητα από τον τύπο της τοποθέτησης, είναι σημαντικό οι διάφορες πρακτικές να διασφαλίζουν φροντίδα ποιότητας είτε αυτή παρέχεται σε ίδρυμα, κατά προτίμηση σε μικρές μονάδες, είτε σε ανάδοχη οικογένεια είτε οπουδήποτε αλλού.

Η παρούσα Σύσταση αφορά ειδικά τα ιδρύματα παιδικής προστασίας και τις μεταρρυθμίσεις που ίσως χρειαστεί να κάνουν προκειμένου να διασφαλίσουν στα παιδιά την καλύτερη δυνατή ανάπτυξη και το καλύτερο δυνατό μέλλον. Πρέπει να τονίσουμε ότι τα ιδρύματα παιδικής προστασίας συνεχίζουν να δραματίζουν σημαντικό ρόλο τόσο στις χώρες με μεγάλη ποικιλία στις μορφές τοποθέτησης όσο και σε εκείνες όπου η επιλογή υπηρεσιών και οι παρεχόμενοι πόροι είναι πιο περιορισμένοι.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, ωστόσο, τα δικαιώματα και οι ελευθερίες του παιδιού είναι πιθανό να περιοριστούν για νομικούς, κυρίως, λόγους: σε αυτές τις περιπτώσεις είναι σημαντικό να έχουμε υπόψη μας και να εφαρμόζουμε, όταν χρειάζεται, τους Ελάχιστους Πρότυπους Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για τη Διοίκηση της Δικαιοσύνης των Ανηλίκων (Κανόνες Beijing), το Γενικό Πλαίσιο Οδηγιών των Ηνωμένων Εθνών για την Πρόληψη της Παραβατικότητας των Ανηλίκων (Γενικό Πλαίσιο Οδηγιών Riyadh) και τους Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Ανηλίκων που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους. Αυτοί οι περιορισμοί πρέπει να δικαιολογούνται και να εισάγονται σε σχετικές δημόσιες διατάξεις και να αποτελούν έσχατο μέτρο. Η παρούσα Σύσταση πρέπει να εφαρμόζεται, εφόσον είναι

δυνατόν, σε περιπτώσεις παιδιών που στερούνται την ελευθερία τους. Κάθε περιορισμός της ελευθερίας πρέπει να υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο με νομική αντιπροσώπευση του παιδιού, σύμφωνα με το Άρθρο 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών του Ανθρώπου και το Άρθρο 37 των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Δεν πρέπει σε καμία περίπτωση τα παιδιά να στερούνται το δικαίωμα της υπεράσπισής τους.

2. Βασικός στόχος της Σύστασης

Τα κράτη μέλη καλούνται να επιβεβαιώσουν ότι οι νόμοι και η πρακτική τους συνάδουν πλήρως με τις αρχές και τις προδιαγραφές όπως ορίζονται στο Παράρτημα της Σύστασης. Σε αυτά τα πλαίσια πρέπει να σχεδιαστούν εθνικές διατάξεις/κατευθυντήριες οδηγίες σε συνάφεια με τις διεθνείς προδιαγραφές για τα ιδρύματα παιδικής προστασίας.

Σύμφωνα με το Άρθρο 42 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η παρούσα Σύσταση πρέπει να γνωστοποιηθεί ευρέως με τρόπο κατανοητό από ένα παιδί και ειδικότερα στα παιδιά που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας. Χωρίς κατάλληλη γνώση των δικαιωμάτων τους τα παιδιά δεν μπορούν να τα ασκήσουν αποτελεσματικά.

■ Βασικές αρχές

3. Η φυσική οικογένεια είναι το καλύτερο περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία του παιδιού

Είναι απαραίτητο να τονίσουμε ότι τα παιδιά πρέπει, εφόσον είναι δυνατόν, να μεγαλώνουν μέσα στην οικογένειά τους. Η πολιτεία οφείλει να παρέχει κάθε απαραίτητη βοήθεια στις οικογένειες που βρίσκονται σε κρίσιμη ή δύσκολη κατάσταση προκειμένου να επιλύσουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν λαμβάνοντας υπ' όψιν τις ιδιαίτερες ανάγκες, δυνατότητες και δεξιότητές τους. Τα κράτη μέλη οφείλουν να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την καταπολέμηση της φτώχειας και τη μείωση του μεγάλου αριθμού των παιδιών σε ιδρύματα που προέρχονται από οικογένειες που πλήττονται από τη φτώχεια. Η φτώχεια δεν επαρκεί ως λόγος για την τοποθέτηση ενός παιδιού.

Πρέπει να γίνεται αντιληπτό ότι τα μέλη των κοινοβουλίων και των κυβερνήσεων έχουν ευθύνη να κατανέμουν τα απαραίτητα δημοσιονομικά μέσα για τη διαμόρφωση προληπτικών μέτρων και για τα ιδρύματα παιδικής προστασίας.

Σύμφωνα με το Άρθρο 5 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τα κράτη οφείλουν να σέβονται το δικαίωμα και την υποχρέωση των γονέων να αναλαμβάνουν την καθοδήγηση του παιδιού, καθώς οι γονείς είναι οι πρώτοι που παρέχουν φροντίδα στο παιδί.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, ωστόσο, οι γονείς δεν είναι σε θέση να μεγαλώσουν τα παιδιά τους ή αποτελούν κίνδυνο για αυτά και κατά συνέπεια απαιτείται ο χωρισμός τους. Αυτά τα μέτρα που παραβιάζουν τα δικαιώματα των γονιών λαμβάνονται είτε με τη συγκατάθεση των γονιών είτε βάσει δικαστικής απόφασης. Η δουλειά με την οικογένεια πρέπει να συνεχίζεται παράλληλα με την εφαρμογή αυτών των μέτρων.

4. Η τοποθέτηση, επομένως, πρέπει να αποτελεί έσχατο μέτρο και ο πρωταρχικός στόχος πρέπει να είναι το ύψιστο συμφέρον του παιδιού και η επιτυχής και άμεση κοινωνική ένταξη ή επανένταξή του

Η τοποθέτηση πρέπει να πραγματοποιείται μόνο για να εξυπηρετήσει το ύψιστο συμφέρον του παιδιού. Αποτελεί ειδικό μέτρο, το οποίο πρέπει να βασίζεται στις ανάγκες του παιδιού. Συνεπώς:

- ▶ Η τοποθέτηση δεν πρέπει να προκαλείται από οικονομικές περιστάσεις που ξεφεύγουν από τον έλεγχο της οικογένειας,
- ▶ Η αναπηρία δεν πρέπει να αποτελεί το μοναδικό λόγο για την τοποθέτηση, με εξαίρεση τις περιπτώσεις στις οποίες η τοποθέτηση εξυπηρετεί το ύψιστο συμφέρον του παιδιού,
- ▶ Κατάλληλες εναλλακτικές λύσεις αντί της τοποθέτησης πρέπει αρχικά να ερευνώνται και να απορρίπτονται μόνον κατόπιν μιας ολοκληρωμένης πολύπλευρης αξιολόγησης, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις απόψεις και τις επιθυμίες του παιδιού, των γονιών του και άλλων μελών της οικογένειας,
- ▶ Αν συνιστάται η τοποθέτηση, τότε πρέπει να θεωρηθεί μια προσωρινή λύση που να διασφαλίζει τη συνέχιση της σχέσης με το οικογενειακό περιβάλλον. Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος απαιτείται η στενή συνεργασία με την οικογένεια του παιδιού και, αν χρειαστεί, η ενίσχυσή της κατά τη διάρκεια της τοποθέτησης,
- ▶ Η τοποθέτηση πραγματοποιείται όταν υπάρχουν όλοι οι αναγκαίοι λόγοι που καθιστούν σαφές ότι αυτή η κατάσταση θα λειτουργήσει τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα προς όφελος του παιδιού. Το ύψιστο συμφέρον του παιδιού αποτελεί πάντα τον καθοριστικό παράγοντα.

Είναι απαραίτητο, επομένως, να προσδιορίσουμε εκ των προτέρων κάτω από ποιες ιατρικές, ψυχολογικές, εκπαιδευτικές, κοινωνικές ή νομικές συνθήκες συνιστάται η τοποθέτηση και να διατυπώσουμε ακριβείς διαδικασίες τοποθέτησης που αφορούν, κυρίως, την προετοιμασία της εντολής τοποθέτησης (πολύπλευρη αναφορά, αξιολόγηση εναλλακτικών προτάσεων κλπ), την ενημέρωση της οικογένειας και του παιδιού για την τοποθέτηση, τον τύπο της τοποθέτησης κλπ. Αυτές οι διαδικασίες πρέπει να διασφαλίζουν τη δυνατότητα του παιδιού και των γονιών του να εκφράζουν τις απόψεις τους με κατάλληλο τρόπο. Οι απόψεις του παιδιού πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σύμφωνα με την ηλικία και τον βαθμό ωριμότητάς του.

Ο κύριος στόχος πρέπει να είναι η ανάπτυξη και η πληρότητα του παιδιού και, εφόσον είναι δυνατό, η ένταξη ή επανένταξή του στην οικογένεια καθώς και στην ευρύτερη κοινότητα. Η κοινωνική επανένταξη πρέπει να επιτυγχάνεται γρήγορα, προκειμένου να μειώνεται η διάρκεια της τοποθέτησης. Ωστόσο, η επιτυχία της ένταξης ή επανένταξης πρέπει να αντιμετωπίζεται μόνο ως ένας επιθυμητός στόχος που επιδιώκεται με επιμονή και όχι ως αναγκαστικό αποτέλεσμα.

Η απόφαση για την τοποθέτηση ενός παιδιού, ιδιαιτέρως σε ίδρυμα, πρέπει να υπόκειται σε περιοδική αναθεώρηση και να αλλάζει ή να διατηρείται εφόσον αυτό εξυπηρετεί το ύψιστο συμφέρον του παιδιού.

Η τοποθέτηση του παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια ή σε περιβάλλον οικογενειακού τύπου πρέπει να επιλέγεται, εφόσον είναι δυνατόν, αντί της τοποθέτησης σε ίδρυμα. Κάθε ίδρυμα πρέπει να παρέχει στο παιδί ένα περιβάλλον οικογενειακού τύπου.

Για τα παιδιά που φεύγουν από το πρόγραμμα προστασίας και ειδικότερα από το ίδρυμα, πρέπει να καταρτίζεται ένα σχέδιο για την περίοδο μετά την τοποθέτηση, το οποίο θα βασίζεται σε μια αξιολόγηση της ανάγκης του παιδιού για υποστήριξη με στόχο τη διευκόλυνση της ένταξης ή επανένταξής του στην οικογένεια και την κοινωνία.

5. Καμία διάκριση

Δεν επιτρέπεται καμία διάκριση λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, κοινωνικής, εθνικής ή πολιτισμικής προέλευσης, γλώσσας, εκφρασμένων απόψεων, περιουσιακής κατάστασης, θρησκείας, αναπηρίας, γέννησης ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης του παιδιού και/ή των γονιών του ως προς την τοποθέτηση του παιδιού σε ίδρυμα και κατά τη διάρκεια της τοποθέτησης. Όλα τα παιδιά πρέπει να χαιρούν ίση μεταχείριση και να απολαμβάνουν ίσες ευκαιρίες και ίσα δικαιώματα.

Βάσει των προαναφερθέντων οφείλουμε να τονίσουμε ότι ορισμένες ομάδες παιδιών έχουν κάποιες ειδικές ανάγκες (παιδιά με αναπηρία, παιδιά που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες, ασυνόδευτα παιδιά που αναζητούν άσυλο και παιδιά πρόσφυγες). Πρέπει να δίνεται στις ανάγκες αυτές η απαιτούμενη σημασία χωρίς ίχνος διάκρισης (βλέπε ενότητα 15 κάτωθι).

6. Η οργάνωση και η παιδαγωγική αντίληψη της τοποθέτησης πρέπει να αντανακλούν την έννοια του παιδιού ως νομικού υποκείμενου, τόσο σε γενικό όσο και σε ατομικό επίπεδο

Οι αποφάσεις που αφορούν την τοποθέτηση πρέπει να λαμβάνονται με πλήρη επίγνωση των γεγονότων και χωρίς καμία πολιτική, ιδεολογική ή θρησκευτική πίεση.

Στα ίδια πλαίσια πρέπει να σχεδιάζεται η λειτουργία του ιδρύματος που οφείλει να θέτει ως μοναδικό στόχο τη διασφάλιση της ευημερίας και της αρμονικής ανάπτυξης του παιδιού. Για την επίτευξη αυτού του στόχου απαιτείται η καθιέρωση κρατικών διατάξεων και προδιαγραφών φροντίδας.

Συνεπώς, οι ρυθμίσεις για την παρακολούθηση του παιδιού μέσα στο ίδρυμα πρέπει να αποτελούν πρωταρχικό μέλημα των ιθυνόντων του ιδρύματος. Πρέπει να έχουν πάντα υπόψη τους την αναγκαιότητα μιας ολόπλευρης αντί μιας τμηματικής προσέγγισης του παιδιού, καθώς αυτή θα μπορούσε να προκαλέσει μεγάλη αστάθεια, ανεξάρτητα από την ποιότητα της δουλειάς.

Αυτό σημαίνει ότι, παράλληλα με τη γενική παιδαγωγική στρατηγική για το ίδρυμα ως σύνολο, πρέπει να σχεδιάζεται μια ψυχοπαιδαγωγική στρατηγική για κάθε παιδί ξεχωριστά, η οποία θα εγγυάται ατομική εποπτεία καθ' όλη τη διάρκεια της τοποθέτησης και εξατομικευμένη καθοδήγηση με τη λήξη της.

Τα σημεία-κλειδιά αυτής της στρατηγικής πρέπει να είναι σταθερά τα εξής: το παιδί να αντιμετωπίζεται ως άτομο και υποκείμενο δικαιωμάτων, να προβλέπονται ιδιαίτερες στιγμές κατά τις οποίες τα συνεργαζόμενα άτομα θα γνωρίζονται καλύτερα μεταξύ τους, το παιδί να παροτρύνεται να βελτιώσει την αυτοσυνείδηση και τη συνείδησή του απέναντι στο περιβάλλον του και να γίνεται σεβαστός ο προσωπικός ρυθμός του παιδιού καθώς και η ανάγκη του για δραστηριότητα και ανεξαρτησία.

Η στρατηγική πρέπει να χαρακτηρίζεται από μια έννοια συνέχισης με στόχο την κατάρτιση σχεδίου που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παιδιού, οι οποίες θα έχουν εκ των προτέρων διασαφηνιστεί. Για το λόγο αυτό έχει μέγιστη σημασία η στενή συνεργασία ανάμεσα στην οικογένεια του παιδιού και το ίδρυμα.

Είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε ότι το δικαίωμα του παιδιού να εκφράζει τη γνώμη του είναι ουσιώδες (Άρθρο 12 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού). Οι απόψεις του πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σύμφωνα με την ηλικία και το βαθμό ωριμότητάς του.

■ Ειδικά Δικαιώματα των Παιδιών που Ζουν σε Ιδρύματα Παιδικής Προστασίας

7. Το δικαίωμα της τοποθέτησης με απώτερο σκοπό την ικανοποίηση αναγκών που έχουν αξιολογηθεί ως επιτακτικές και της περιοδικής αναθεώρησης της τοποθέτησης

Αυτό προϋποθέτει ότι όλες οι εναλλακτικές λύσεις σε σχέση με τη τοποθέτηση έχουν αξιολογηθεί και εκτιμηθεί ως ακατάλληλες (βλέπε ενότητα 4 άνωθεν).

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στο πρόβλημα των ασυνόδευτων παιδιών για τα οποία τα κράτη μέλη οφείλουν να προβλέψουν σχετικές ρυθμίσεις προστασίας σύμφωνα με το Άρθρο 20 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Η αναθεώρηση πρέπει να γίνεται από την αρμόδια αρχή που οφείλει να λαμβάνει υπόψη της το ύψιστο συμφέρον και τις απόψεις του παιδιού. Πρέπει να δίνεται η απαιτούμενη σημασία σε αυτές τις απόψεις σύμφωνα με την ηλικία και το βαθμό ωριμότητας του παιδιού. Αν η τοποθέτηση δεν εξυπηρετεί πλέον το ύψιστο συμφέρον του παιδιού, πρέπει να λήγει.

Πρέπει να γίνεται ένας τακτικός διάλογος με το παιδί προκειμένου να μην υπάρχει αμφιβολία ότι καταλαβαίνει τους λόγους για τις αποφάσεις που ελήφθησαν ή πρόκειται να ληφθούν.

8. Το δικαίωμα της διατήρησης των οικογενειακών και κοινωνικών δεσμών

Αυτό το δικαίωμα καλύπτει τις οικογενειακές σχέσεις με την ευρύτερη έννοια. Οι σχέσεις αυτές δεν αφορούν μόνο τη φυσική αλλά και την υιοθετούσα οικογένεια, αν το παιδί είναι υιοθετημένο, ή την ανάδοχη οικογένεια, αν το παιδί έχει μπει σε πρόγραμμα αναδοχής και κάθε πρόσωπο που σχετίζεται με de facto οικογενειακούς δεσμούς με το παιδί, όπως ο πατριός ή κάποιος προηγούμενος ανάδοχος γονέας με τον οποίο το παιδί έχει αναπτύξει συναισθηματικούς δεσμούς. Αυτά τα άτομα ορίζονται ως «άλλα σημαντικά πρόσωπα».

Σύμφωνα με το δικαίωμα του σεβασμού της οικογενειακής ζωής που διατυπώνεται στο Άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα τονίζει στη νομολογία του –ειδικά σε ό,τι αφορά τα παιδιά που ζουν σε δημόσια ιδρύματα– ότι οι αναίτιοι περιορισμοί που επιβάλλονται στην επαφή των παιδιών με τους γονείς τους και με άτομα με τα οποία έχουν οικογενειακούς δεσμούς αποτελούν παραβίαση του εν λόγω δικαιώματος. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι τα Κράτη δεσμεύονται με σαφείς υποχρεώσεις για τη διασφάλιση του σεβασμού της οικογενειακής ζωής (π.χ δικαστική υπόθεση Olsson κατά Σουηδίας (Αρ.1), 24 Μαρτίου 1988, Σειρά Α αρ.130: δικαστική υπόθεση Eriksson κατά Σουηδίας, 22 Ιουνίου 1989, Σειρά Α αρ. 156).

Αυτό το δικαίωμα αναγνωρίζεται από το Άρθρο 9 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και έχει αναλυθεί λεπτομερώς από τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Επαφή με τα Παιδιά [ETS no. 192] που συμπεριλαμβάνει τα παιδιά που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας.

Αυτό το δικαίωμα δεν καλύπτει μόνο τακτικές πρόσωπο με πρόσωπο επαφές ατόμων με το παιδί αλλά και την απαιτούμενη ενημέρωση των ατόμων αυτών για το παιδί και αντίστροφα.

Επειδή η οικογένεια του παιδιού πρέπει να θεωρείται συνεργάτης στη διαδικασία φροντίδας του παιδιού, οφείλουμε να γνωρίζουμε όσο το δυνατόν περισσότερα για το υπόβαθρο της οικογένειας

καθώς και για τα σχέδια και τις απόψεις της για το παιδί. Γι'αυτό το λόγο θα ήταν καλό να γίνονται συζητήσεις με τους γονείς. Ο χώρος της τοποθέτησης πρέπει να είναι προσβάσιμος και πρέπει να γίνονται οι απαραίτητες ρυθμίσεις που θα επιτρέπουν και θα προωθούν την επαφή με την οικογένεια του παιδιού εκτός αν αυτή αντιβαίνει στο ύψιστο συμφέρον του παιδιού. Σε ορισμένες περιπτώσεις κατά τη διάρκεια της επαφής του παιδιού με την οικογένεια, κρίνεται απαραίτητη η παρέμβαση ή διαμεσολάβηση ενός τρίτου προσώπου.

Τα παιδιά πρέπει να τοποθετούνται γεωγραφικά κοντά στις οικογένειες τους, εφόσον είναι δυνατόν. Όταν η οικογένεια δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στα έξοδα του ταξιδιού και της διαμονής της, πρέπει να λαμβάνονται μέτρα για την οικονομική της υποστήριξη.

9. Το δικαίωμα για τα αδέρφια να μένουν μαζί ή να διατηρούν τακτική επαφή

Τα αδέρφια πρέπει, εφόσον είναι δυνατόν, να τοποθετούνται μαζί εκτός αν αυτό αντιβαίνει στο ύψιστο συμφέρον τους. Αν κάτι τέτοιο δεν είναι εφικτό θα πρέπει να τους επιτρέπεται να διατηρούν τακτική επαφή.

10. Το δικαίωμα της ταυτότητας

Σύμφωνα με τα Άρθρα 7 και 8 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, κάθε παιδί έχει το δικαίωμα της ταυτότητας στο οποίο περιλαμβάνεται η διατήρηση και προστασία αυτής της ταυτότητας.

Οι κυβερνήσεις πρέπει, επομένως, να καθιερώσουν αποτελεσματικές διαδικασίες που θα δίνουν, επίσης, στο παιδί το δικαίωμα να αποκτά πιστοποιητικά έγγραφα σε περιπτώσεις που η ταυτότητά του αμφισβητείται ή δεν μπορεί να κατοχυρωθεί ολικά ή μερικά. Αυτό το δικαίωμα περιλαμβάνει το όνομα, την εθνικότητα και τους οικογενειακούς δεσμούς από τη στιγμή της γέννησης.

■ Κάθε χώρος τοποθέτησης πρέπει να σέβεται το δικαίωμα της ταυτότητας του παιδιού

11. Το δικαίωμα του σεβασμού απέναντι στο εθνικό, θρησκευτικό, πολιτισμικό, κοινωνικό και γλωσσικό υπόβαθρο του παιδιού

Τα δικαιώματα αυτά πρέπει να απολαμβάνονται από το παιδί εκτός και αν αντιβαίνουν στο ύψιστο συμφέρον του (Άρθρο 20 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού). Η άσκηση τους μπορεί να υπόκειται σε προσαρμογές.

Οι επιθυμίες του παιδιού και των γονέων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.

Το προσωπικό που είναι υπεύθυνο για το παιδί πρέπει να ενισχύει το σεβασμό απέναντι στην προέλευση του παιδιού και να επιτρέπει στο παιδί να αναπτύσσει μια θετική στάση απέναντι στην καταγωγή του.

12. Το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής, καθώς και το δικαίωμα της εμπιστευτικής συμβουλής και της νομικής υπεράσπισης

Το παιδί που τοποθετείται έχει το δικαίωμα του σεβασμού της ιδιωτικής του ζωής (βλέπε ενότητα 14 κάτωθι). Το απόρρητο της προσωπικής αλληλογραφίας του παιδιού και άλλων μορφών επικοινωνίας και πληροφόρησης που το αφορούν πρέπει να διασφαλίζεται και να προστατεύεται. Το παιδί πρέπει να έχει πρόσβαση στα επίσημα αρχεία που το αφορούν, ενώ η πρόσβαση σε αυτά τρίτων πρέπει να υπόκειται σε περιορισμούς.

Τα παιδιά πρέπει να έχουν πρόσβαση σε εμπιστευτικές συμβουλές και σε νομική υποστήριξη σε θέματα που τα αφορούν. Πρέπει να τους παρέχεται η δυνατότητα να επιλέγουν το πρόσωπο που εμπιστεύονται και θεωρούν ικανό να τα ακούσει και να τα συμβουλέψει, μεταξύ άλλων, σχετικά με το πώς να υποβάλουν ένα παράπονο στα αρμόδια όργανα (βλέπε ενότητα 20 κάτωθι).

Το παιδί πρέπει να έχει το δικαίωμα της εκτενούς ενημέρωσης όσον αφορά την υπόθεσή του και να προστατεύεται από κάθε μορφή στιγματισμού και συγκεκριμένα από κάθε δημοσιοποίηση των λόγων της τοποθέτησής του.

13. Το δικαίωμα της ποιοτικής ιατρικής φροντίδας προσαρμοσμένης στις ανάγκες και την ευημερία κάθε παιδιού ξεχωριστά

Πρέπει να διενεργούνται ιατρικές εξετάσεις και να παρέχεται κατάλληλη ιατρική φροντίδα αν χρειάζεται, αμέσως μόλις το παιδί μπει σε πρόγραμμα προστασίας και καθ' όλη τη διάρκεια της τοποθέτησής του.

Η ιατρική παρακολούθηση πρέπει να είναι υψηλής ποιότητας και να συμβαδίζει με την ψυχοπαιδαγωγική στρατηγική, γιατί, εφ' όσον η καλή κατάσταση της υγείας είναι σημαντική, μια πετυχημένη και καλοσχεδιασμένη ψυχοπαιδαγωγική στρατηγική μπορεί να συμβάλλει στη βελτίωση της πνευματικής και φυσικής κατάστασης του ατόμου.

Η ιατρική φροντίδα περιλαμβάνει την πνευματική και σωματική φροντίδα του παιδιού. Είναι, επίσης, σημαντικό να έχουμε υπόψη ότι η διατροφή που προσαρμόζεται στις ανάγκες και την ηλικία του παιδιού συμβάλλει στην καλή υγεία του.

Επιπλέον, το Άρθρο 26 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού αναγνωρίζει ότι κάθε παιδί πρέπει να απολαμβάνει πλήρως τα οφέλη που απορρέουν από το δικαίωμα του για κοινωνική ασφάλιση σύμφωνα με τους νόμους του κράτους

14. Το δικαίωμα του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και σωματικής ακεραιότητας του παιδιού, ειδικότερα το δικαίωμα για συνθήκες ανθρώπινης και μη υποτιμητικής μεταχείρισης και μη βίαιης ανατροφής

Αυτό το δικαίωμα έχει ως στόχο να προστατεύσει την αξιοπρέπεια του παιδιού ως ατόμου και καλύπτει ειδικότερα: την προστασία κατά της σωματικής ή ψυχολογικής κακοποίησης συμπεριλαμβανοντας τη σωματική τιμωρία, την ταπεινωτική συμπεριφορά, την κακομεταχείριση ή την καθημερινή βία, όπως απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης, λεκτική και ψυχολογική κακοποίηση, επίμονα ρατσιστικά σχόλια, υποτιμητικές τιμωρίες, απειλές και εκφοβισμός κλπ.

Σε κάθε περίπτωση το παιδί πρέπει να προστατεύεται από τη σεξουαλική εκμετάλλευση ή κακοποίηση που μπορεί να ασκείται σε βάρος του από μέλη του προσωπικού και από άλλα παιδιά που ζουν στο ίδρυμα. Απαιτούνται κατάλληλα μέσα για την προστασία κατά της σεξουαλικής κακοποίησης. Τα μέλη του προσωπικού πρέπει να είναι ευαίσθητα σε ενδείξεις σεξουαλικής κακοποίησης και να αντιδρούν με κατάλληλο τρόπο.

Όποιος κι αν είναι ο χώρος της τοποθέτησης, αυτό το δικαίωμα δεν μπορεί να περιορίζεται για λόγους πειθαρχίας μέσα στο ίδρυμα, αλλά πρέπει να βασίζεται στην ενίσχυση της καλής συμπεριφοράς και του σεβασμού της αξιοπρέπειας του παιδιού. Για το σκοπό αυτό πρέπει να περιληφθούν στους κανονισμούς του ιδρύματος κατάλληλες διατάξεις.

15. Το δικαίωμα για ίσες ευκαιρίες

Καμία διάκριση λόγω του φύλου, της κοινωνικής ή φυλετικής καταγωγής, σωματικής ή πνευματικής αναπηρίας του παιδιού ή οποιαδήποτε άλλη διάκριση δε γίνεται αποδεκτή (βλέπε ενότητα 5 άνωθι). Κάθε παιδί που δεν ζει με την οικογένειά του έχει το δικαίωμα της ίσης μεταχείρισης από τους επιμελητές του, τους δασκάλους του, τους εκπαιδευτές του, τους προπονητές του κλπ. με στόχο τη μελλοντική ένταξη ή επανένταξή του.

Ταυτόχρονα οι ανάγκες, οι δεξιότητες, τα ενδιαφέροντα, η γλωσσική, κοινωνική και πολιτισμική κληρονομιά κάθε παιδιού ξεχωριστά πρέπει να καλύπτονται επαρκώς σύμφωνα με την ψυχοπαιδαγωγική στρατηγική που καταρτίζεται για κάθε παιδί για όλη τη διάρκεια της τοποθέτησής του (βλέπε ενότητα 6 άνωθι).

16. Το δικαίωμα της ωφέλειας από κάθε είδους εκπαίδευση, επαγγελματικό προσανατολισμό και κατάρτιση που παρέχονται σε κάθε παιδί με ίσους όρους

Αυτό το δικαίωμα καλύπτει τη διαθεσιμότητα και προσβασιμότητα σε κάθε είδους σχολείο για τα παιδιά που βρίσκονται σε πρόγραμμα προστασίας. Λαμβάνοντας υπόψη τις σωματικές και διανοητικές τους δεξιότητες, η πρόσβαση στη μόρφωση πρέπει να γίνεται με ίσους όρους με τα παιδιά που ζουν σε μια οικογένεια και κυρίως σύμφωνα με τις αρχές που διατυπώνονται στα Άρθρα 7, 9, 10, 15, και 17 του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη.

Τα παιδιά που τοποθετούνται, κυρίως αυτά που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας, δεν πρέπει να στιγματίζονται. Γι' αυτό το λόγο είναι προτιμότερο τα παιδιά αυτά να φοιτούν σε τοπικά σχολεία και εκπαιδευτήρια όπως και τα υπόλοιπα παιδιά της περιοχής.

Επιπλέον, τα παιδιά πρέπει να παρακολουθούν μαθήματα και προγράμματα σε κτίρια έξω από το ίδρυμα στα οποία φοιτούν παιδιά όλων των κατηγοριών με εξαίρεση τις περιπτώσεις στις οποίες δικαιολογείται ο περιορισμός αυτού του δικαιώματος π.χ. λόγω σοβαρής αναπηρίας που καθιστά αδύνατη τη μετακίνηση του παιδιού από το χώρο της τοποθέτησής του ή λόγω δικαστικής εντολής. Αυτοί οι περιορισμοί πρέπει να δικαιολογούνται λεπτομερώς, να αποτελούν έσχατο μέτρο, να είναι προσωρινοί και να υπόκεινται σε τακτική αναθεώρηση.

17. Το δικαίωμα της προετοιμασίας του παιδιού ως ενεργού και υπεύθυνου πολίτη μέσα από το παιχνίδι, την άθληση, τις πολιτιστικές δραστηριότητες, την ανεπίσημη μόρφωση και τις αυξανόμενες ευθύνες

Ο χρόνος στο πρόγραμμα προστασίας πρέπει να αφιερώνεται στην προετοιμασία του παιδιού για μια υπεύθυνη ζωή σε μια δημοκρατική κοινωνία σε πνεύμα σεβασμού για τα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες του ανθρώπου, κατανόησης, ειρήνης, ανοχής απέναντι στην πολιτισμική ταυτότητα, τη γλώσσα, τις απόψεις και τις αξίες των άλλων, ισότητας των φύλων, σεβασμού των εθνικών αξιών της χώρας στην οποία ζει αλλά και του φυσικού περιβάλλοντος.

Το σχέδιο της τοποθέτησης των παιδιών πρέπει να βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα όπως, μετα-

ξύ άλλων στο δικαίωμα της πλήρους συμμετοχής και της αποτελεσματικής και ισότιμης πρόσβασης στο σχεδιασμό και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που τα αφορούν (βλέπε ενότητα 18 κάτωθι). Το ίδιο ισχύει και για τις πολιτιστικές, καλλιτεχνικές, ψυχαγωγικές, αθλητικές δραστηριότητες και τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου εντός και εκτός του χώρου της τοποθέτησης, καθώς συμβάλλουν στην ατομική ανάπτυξη του παιδιού. Οι ιδιαίτερες ικανότητες κάθε παιδιού πρέπει να αναγνωρίζονται και να ενισχύονται σε διάφορες καταστάσεις (βλέπε ενότητα 23 κάτωθι). Αυτή η προσέγγιση θα προωθήσει την αυτοπεποίθηση και θα διευκολύνει την επανένταξη του παιδιού στην οικογένειά του, στην κοινότητα προέλευσής τους και στην ευρύτερη κοινωνία.

Ένα παιδί ή έφηβος/η που αφήνει το πρόγραμμα φροντίδας πρέπει στο μέλλον να είναι ένα ενεργό και δημιουργικό μέλος μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Αυτή η πλευρά της λειτουργίας του προγράμματος προστασίας έχει μέγιστη σημασία για την εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού των παιδιών που έχουν τοποθετηθεί κυρίως σε ιδρύματα παιδικής προστασίας για ένα σημαντικό χρονικό διάστημα της ζωής τους. Η ικανότητα της κοινωνίας να ενσωματώνει αυτά τα παιδιά σε μια ισότιμη βάση πρέπει να θεωρείται απόδειξη της καλής λειτουργίας της δημοκρατίας και της σημασίας που δίνεται στην κατάλληλη ανθρώπινη ανάπτυξη σε όλα τα κρατη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι το Άρθρο 20 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και το Άρθρο 17 του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη καλούν τα κράτη να εγγυηθούν την παροχή ειδικής προστασίας και βοήθειας στα παιδιά που στερούνται προσωρινά ή οριστικά την υποστήριξη της οικογένειάς τους. Συνεπώς, τα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν την επιτυχή κοινωνική ένταξη των παιδιών που έχουν τοποθετηθεί μέσα από την μόρφωση, την κατάρτιση, την επαγγελματική προετοιμασία και την πρόσβασή τους στη στέγαση όταν αφήνουν το πρόγραμμα φροντίδας χωρίς να επανεντάσσονται στη φυσική τους οικογένεια (σύμφωνα με το Άρθρο 31 του Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη).

18. Το δικαίωμα της συμμετοχής στη διαχείριση και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν το παιδί και τις συνθήκες διαβίωσης του

Η άσκηση αυτού του δικαιώματος της συμμετοχής των παιδιών, τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο, πρέπει να διασφαλίζεται πλήρως χωρίς περιορισμούς βάσει ηλικίας σε συνδυασμό με την απαιτούμενη σημασία στις απόψεις των παιδιών σύμφωνα με την ηλικία και το βαθμό ωριμότητάς τους.

Η εν λόγω συμμετοχή μπορεί να είναι κάποιες φορές χρονοβόρα αλλά δικαιολογείται απόλυτα στη βάση της προώθησης της ανάμιξης του παιδιού στα θέματα που το επηρεάζουν (βλέπε Άρθρο 12 παράγραφος 1 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και Άρθρο 3 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Άσκηση των Δικαιωμάτων του Παιδιού). Αυτό το δικαίωμα καλύπτει ειδικότερα το δικαίωμα της ενημέρωσης σχετικά με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων είτε αυτή αφορά την ίδια την απόφαση της τοποθέτησης, τις συνθήκες διαβίωσης μέσα στο χώρο της τοποθέτησης, τη στρατηγική της ένταξης ή επανένταξης του παιδιού μέσα στην οικογένεια ή τους όρους για τη λήξη του προγράμματος προστασίας..

Καθ' όλη τη διάρκεια αυτών των διαδικασιών τα παιδιά πρέπει να δικαιούνται μια ακρόαση στην οποία θα καταθέτουν κάθε πιθανή τους επιθυμία ή παράπονο. Τα αιτήματα αυτά θα αναλύονται σε συνεργασία με το παιδί και θα ικανοποιούνται ανάλογα.

Όταν το παιδί αφήνει το πρόγραμμα προστασίας πρέπει να καλείται να εκθέσει τις απόψεις του σε κατάλληλες συνθήκες εχεμύθειας σε ό,τι αφορά την τοποθέτηση με στόχο τη μελλοντική της βελτίωση.

19. Το δικαίωμα της ενημέρωσης του παιδιού για τα δικαιώματα του και τους κανονισμούς του χώρου τοποθέτησης με τρόπο κατανοητό από το παιδί

Τα παιδιά πρέπει να έχουν πρόσβαση σε μια στοχοθετημένη, τακτικά ανανεωμένη ενημέρωση για τα δικαιώματα τους, τα καθήκοντά τους και τους κανονισμούς του χώρου τοποθέτησης στον οποίο ζουν. Αυτή η ενημέρωση πρέπει να γίνεται σε απλή και σαφή γλώσσα, προσαρμοσμένη στην ηλικία και το βαθμό ωριμότητας κάθε παιδιού και σε οποιαδήποτε άλλη ανάγκη του. Το πνεύμα του Άρθρου 42 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού δεν γίνεται σεβαστό αν τα παιδιά δεν έχουν πρόσβαση σε μια ολοκληρωμένη ενημέρωση που τους επιτρέπει να ασκήσουν πλήρως τα δικαιώματά τους (π.χ. να διατυπώνουν παράπονα, βλέπε ενότητα 20 κάτωθι).

20. Το δικαίωμα του παιδιού να διατυπώνει παράπονα σε ένα αναγνωρίσιμο, ανεξάρτητο και ανεξάρτητο όργανο με στόχο τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του.

Τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν κατάλληλες και αποτελεσματικές διαδικασίες διατύπωσης παραπόνων και προσφυγής σε αρμόδια όργανα που θα δίνουν σε κάθε παιδί την ευκαιρία να προσβάλλει τις αποφάσεις της τοποθέτησης που το αφορούν ή να τις υποβάλλει σε αναθεώρηση. Επιπλέον, τα παιδιά πρέπει να έχουν εύκολη πρόσβαση σε αποτελεσματική παρακολούθηση και σε διαδικασίες διατύπωσης παραπόνων σχετικά με ό,τι αφορά την τοποθέτησή τους αλλά και για θέματα γενικότερης φύσης.

Είναι εξαιρετικά σημαντικό τα όργανα που καλούνται να επεξεργαστούν τα παράπονα να είναι ανεξάρτητα και ανεξάρτητα και να έχουν τη δυνατότητα να ενεργούν χωρίς καθυστέρηση όταν διατυπώνεται ένα παράπονο. Ένας μηχανισμός παραπόνων μέσα στο χώρο της τοποθέτησης δεν αρκεί για να καλύψει την απαίτηση για ένα «ανεξάρτητο όργανο».

Είναι, επίσης, εξαιρετικά σημαντικό να λειτουργεί ένας προληπτικός μηχανισμός περιοδικών επισκέψεων στους χώρους τοποθέτησης από ένα ανεξάρτητο όργανο σε συνδυασμό με εμπιστευτικές συναντήσεις με τα προστατευόμενα παιδιά. Αυτό θα διευκόλυε τα κράτη να εξαλείψουν κάθε πρόβλημα εν ευθέτω χρόνω.

Παράπονα γενικής και/ή προσωπικής φύσης μπορούν να εξετάζονται, σύμφωνα με την κρατική νομοθεσία, από ένα επίσημο αρμόδιο όργανο ή μέσω του συστήματος των Συνηγόρων για τα Παιδιά.

Είναι, επίσης, απαραίτητο τα παιδιά να ενημερώνονται για αυτό το δικαίωμα και τις διαδικασίες με τρόπο και σε μια γλώσσα που να μπορούν να αντιληφθούν (βλέπε ενότητα 19 άνωθι)..

■ Κατευθυντήριες οδηγίες και προδιαγραφές ποιότητας

21. Ο χώρος τοποθέτησης πρέπει να βρίσκεται κοντά στο οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού και η μονάδα φιλοξενίας πρέπει να είναι μικρής κλίμακας

Ο χώρος τοποθέτησης πρέπει να βρίσκεται όσο το δυνατόν πιο κοντά στο οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού προκειμένου η οικογένειά του, οι φίλοι και άλλα πρόσωπα που είναι σημαντικά για το παιδί

να μπορούν να διατηρούν τακτική προσωπική επαφή μαζί του, εκτός αν αυτό αντιβαίνει στο ύψιστο συμφέρον του παιδιού. Αν έχει καθοριστεί το παιδί να τοποθετηθεί αρκετά μακριά από το σπίτι του, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα - συμπεριλαμβανομένης της οικονομικής υποστήριξης - που θα διευκολύνουν τις τακτικές επισκέψεις της οικογένειάς του. Συνεπώς, είναι σημαντικό το οίκημα να είναι διαμορφωμένο έτσι ώστε να επιτρέπει τις επισκέψεις, δηλαδή να επιτρέπει σε αυτά τα άτομα να δημιουργούν, να αναδημιουργούν ή να διατηρούν συναισθηματικούς δεσμούς με το παιδί σ' ένα ιδιωτικό πλαίσιο. Μπορεί να είναι προς όφελος του παιδιού να αφήσει το χώρο τοποθέτησης και να περάσει ένα διάστημα με τους γονείς ή τους φίλους του (ταξίδι ή άλλη δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου). Αυτές οι συναντήσεις με την οικογένεια πρέπει να προετοιμάζονται προσεχτικά από πριν. Σε ορισμένες περιπτώσεις, κατά την επαφή του παιδιού με την οικογένεια του, πρέπει να προβλέπεται η παρέμβαση ή διαμεσολάβηση τρίτου προσώπου.

Στην περίπτωση ιδρύματος ή παιδαγωγικής μονάδας, οι χώροι διαμονής κυρίως πρέπει να είναι μικρής κλίμακας, ώστε να παρέχουν μια όσο το δυνατόν πιο οικογενειακή ατμόσφαιρα. Αυτό, ωστόσο, δεν αποκλείει τη συγκέντρωση ιδρυμάτων σε μια τοποθεσία για διοικητικούς λόγους.

Είναι σημαντικό τα κράτη-μέλη να εισαγάγουν ένα σύστημα σχεδιασμού που θα διασφαλίζει ότι οι χώροι τοποθέτησης ανταποκρίνονται στις ανάγκες που καλούνται να καλύψουν και ότι θα υπάρχει κάποιος έλεγχος στην επιλογή της τοποθεσίας τους. Είναι σημαντικό κυρίως να αποφεύγεται ο υπερβολικός συγκεντρωτισμός, η ελλιπής πρόσβαση λόγω περιορισμένων δυνατοτήτων μετακίνησης και η ανεπαρκής κάλυψη των αναγκών.

22 Πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στην υγεία και την αρμονική ανάπτυξη του παιδιού ως βασική προϋπόθεση για την επιτυχία της παιδαγωγικής στρατηγικής

Είναι σημαντικό να βελτιώνονται οι σωματικές και διανοητικές δεξιότητες του παιδιού στο μέγιστο δυνατό βαθμό αν χρειάζεται, προκειμένου να μπορεί να σχεδιαστεί μια ψυχοπαιδαγωγική στρατηγική προσανατολισμένη στις μέγιστες δυνατότητες του παιδιού και να διασφαλιστεί η μεγαλύτερη δυνατή επιτυχία της. Αυτή η στρατηγική, η εξέλιξη και η αξιολόγησή της πρέπει να εξηγούνται όσο το δυνατόν τακτικότερα και με τρόπο κατανοητό στα μέλη της οικογένειας του παιδιού ώστε να μπορούν να συμβάλλουν και να προσανατολίζουν την στρατηγική προς όφελος του παιδιού και να το προετοιμάζουν για την επανένταξή του στην οικογένεια και την κοινωνία.

Ο όρος «υγεία» πρέπει να γίνεται αντιληπτός με την ευρεία του έννοια δίνοντας ιδιαίτερο βάρος στα παιδιά με ειδικές ανάγκες π.χ στα παιδιά με σωματικές και πνευματικές αναπηρίες, στα παιδιά που πάσχουν από χρόνιες ασθένειες, καθώς επίσης και στα παιδιά που αντιμετωπίζουν δυσκολίες όπως είναι ο εθισμός σε ναρκωτικές ουσίες. Ενδείκνυται ενδεχομένως η τοποθέτηση σε ενιαίο χώρο πιο ολιστικής προσέγγισης.

Όσον αφορά τις χρόνιες ασθένειες πρέπει να δίνεται προτεραιότητα, μεταξύ άλλων, στις περιπτώσεις παιδιών που είναι φορείς του ιού HIV ή υποφέρουν από AIDS, διανοητική δυσλειτουργία, εθισμό στο αλκοόλ ή τα ναρκωτικά. Είναι σημαντικό, επομένως, αυτά τα παιδιά να έχουν πρόσβαση σε κάθε είδους κοινωνική ένταξη με ίσους όρους με οποιοδήποτε άλλο παιδί.

23. Η ψυχοπαιδαγωγική στρατηγική πρέπει να στοχεύει στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων του παιδιού και στο σεβασμό της ανεξαρτησίας του/της ενώ διατηρεί επαφή με τον εξωτερικό κόσμο

Είναι πολύ σημαντικό το παιδί να διατηρεί όσο το δυνατόν μεγαλύτερη επαφή με την καθημερινή ζωή έξω από τον μόνιμο χώρο τοποθέτησής του. Ειδικότερα, τα παιδιά πρέπει να μπορούν να φοιτούν σε σχολεία έξω από το ίδρυμα στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, να κάνουν μικρά ταξίδια για ψώνια συνοδεία κάποιου ενήλικα ή μόνα τους ανάλογα με την ηλικία και την κατάστασή τους, να διαχειρίζονται ένα χαρτζιλίκι, όσο μικρό κι αν είναι το ποσό και να συμμετέχουν σε ομαδικές αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες και παιχνίδια στα οποία έχουν πρόσβαση όλα τα παιδιά της ηλικίας τους (βλέπε ενότητα 16 άνωθι).

Είναι, επίσης, σημαντικό να προετοιμάζεται το παιδί για τη μελλοντική του ζωή μετά τη λήξη του προγράμματος προστασίας (βλέπε ενότητα 17 άνωθι).

Πρέπει να γίνονται προσπάθειες για τη δημιουργία παιδαγωγικών και κατάλληλων συναισθηματικών σχέσεων ανάμεσα στα παιδιά που τοποθετούνται σε ιδρύματα και τα μέλη του προσωπικού. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την προσεχτική επιλογή και τη σταθερότητα του προσωπικού.

24. Εσωτερική οργάνωση του χώρου τοποθέτησης και ειδικότερα του ιδρύματος **Σταθερότητα και ποιότητα του χώρου διαμονής**

Είναι σημαντικό τα παιδιά να μη βιώνουν κλίμα αστάθειας κατά τη διάρκεια της τοποθέτησης που πρέπει να έχει την ελάχιστη δυνατή διάρκεια. Πρέπει να τους παρέχεται ειδική ψυχολογική και συναισθηματική υποστήριξη. Αυτός ο στόχος μπορεί να επιτευχθεί μόνο αν ο χώρος διαμονής των παιδιών παραμένει όσο το δυνατόν σταθερότερος και αν δημιουργείται μια οικογενειακή ατμόσφαιρα. Οι χώροι διαμονής πρέπει να είναι διαμορφωμένοι έτσι ώστε να παραπέμπουν όσο το δυνατόν περισσότερο σε μια φυσιολογική οικογενειακή ζωή.

Μικτοί χώροι διαμονής

Οι χώροι διαμονής πρέπει να είναι διαμορφωμένοι με βάση το οικογενειακό πρότυπο και να φιλοξενούν και τα δυο φύλα, αν αυτό εξυπηρετεί το ύψιστο συμφέρον του παιδιού. Τα αδέρφια διαφορετικού φύλου μπορούν να μένουν μαζί. Σε κάποιες περιπτώσεις, ωστόσο, η συμβίωση με άτομα του αντίθετου φύλου μπορεί να αντιβαίνει στο ύψιστο συμφέρον του παιδιού.

Το προσωπικό

Το προσωπικό πρέπει να επιλέγεται προσεχτικά μέσα από διαδικασίες που περιλαμβάνουν την εξέταση αναλυτικών συστατικών επιστολών και την αξιολόγηση των απαιτούμενων προσόντων και της απαιτούμενης επαγγελματικής κατάρτισης. Για την αποφυγή κινδύνων στα προστατευόμενα παιδιά, ο ποινικός φάκελος των υποψήφιων πρέπει να εξετάζεται προσεχτικά

Οι ιθύνοντες οφείλουν να επιλέγουν προσωπικό εξειδικευμένο σε διάφορους τομείς και άρτια καταρτισμένο, ικανό να προσαρμόζει τη συμπεριφορά του στην κατάσταση του παιδιού και της οικογένειάς του. Μια προϋπόθεση για την πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού είναι η ικανοποιητική αμοιβή. Οι χαμηλοί μισθοί οδηγούν σε λιγότερο εξειδικευμένο προσωπικό, κάτι που σαφώς αντιβαίνει στο ύψιστο συμφέρον του παιδιού.

Αυτές οι βασικές ικανότητες του προσωπικού πρέπει να ενισχύονται και να αναπροσαρμόζονται διαρκώς μέσα από την εποπτεία και την περαιτέρω εκπαίδευση σε όλα τα θέματα που αφορούν το πρόγραμμα παιδικής προστασίας.

Παράλληλα με τη θεμελιώδη θεωρητική κατάρτιση που είναι απαραίτητη για τη γνώση των δικαιωμάτων του παιδιού, του οικογενειακού δικαίου, των αναγκών του παιδιού σε προστασία, των γονικών

υποχρεώσεων ή των τεχνικών διδασκαλίας και επικοινωνίας είναι απαραίτητο να παρέχεται η δυνατότητα απόκτησης ευρείας και ποικίλης εμπειρίας μέσα από πρακτική εξάσκηση που θα βοηθήσει το προσωπικό να υιοθετήσει την κατάλληλη συμπεριφορά σύμφωνα με τα δικαιώματα του παιδιού και την προσωπική του κατάσταση σεβόμενο την κουλτούρα, τη θρησκεία και τη καταγωγή του παιδιού. Αυτές οι ικανότητες πρέπει να επιθεωρούνται τακτικά, να εκσυγχρονίζονται και να αναπροσαρμόζονται καθ' όλη τη σταδιοδρομία των μελών του προσωπικού, ώστε να προλαμβάνονται αυθαιρεσίες και καταστάσεις που μπορεί να επηρεάσουν σταδιακά τη δυναμική ολόκληρου του ιδρύματος.

Για να αναθεωρούνται και να βελτιώνονται οι διατάξεις για τα παιδιά που ζουν σε ιδρύματα θα πρέπει οι διοικήσεις τους να συμπεριλαμβάνουν στις προτεραιότητές τους το σχεδιασμό και την οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων όλων των επιπέδων, καθώς και την κατάλληλη διαχείριση των διαθέσιμων οικονομικών πόρων για την παροχή ποιοτικής επιμόρφωσης.

Είναι σημαντικό το προσωπικό να είναι «μεικτό» με την ευρεία έννοια. Αυτό σημαίνει ότι για τα παιδιά που ζουν στο ίδρυμα και ανήκουν σε κάποια μειονότητα είναι σημαντική η παρουσία κάποιου μέλους του προσωπικού που να ανήκει στην ίδια μειονότητα. Επιπλέον, τα παιδιά πρέπει να βρίσκουν ένα οικογενειακό πρότυπο στο πρόσωπο των αντρών και των γυναικών του προσωπικού.

Η σημασία της διεπιστημονικής ομάδας

Για να διασφαλιστεί η συνοχή της αγωγής, η εξατομικευμένη ψυχοπαιδαγωγική στρατηγική πρέπει να σχεδιάζεται από μια διεπιστημονική ομάδα που καλείται να υποστηρίξει τη σχέση ανάμεσα στο προσωπικό και το παιδί στο χώρο διαμονής του. Τα μέλη αυτής της ομάδας που καλούνται να ασχοληθούν με τις διάφορες πτυχές της προσωπικότητας του παιδιού πρέπει να εργάζονται με τρόπο συμπληρωματικό, στη βάση μιας κοινής στρατηγικής και της διαρκούς αναπροσαρμογής της, και να διασφαλίζουν τη συνοχή της δουλειάς τους ώστε να εξουδετερώνουν το συναίσθημα κατακερματισμού που βιώνει πολύ συχνά το παιδί. Αυτό προϋποθέτει κάποιες συναντήσεις της ομάδας στις οποίες θα ανταλλάσσονται απόψεις και πληροφορίες και θα συζητούνται τα εκάστοτε θέματα.

Εφαρμόζοντας την παιδαγωγική στρατηγική η ομάδα πρέπει να έχει πάντα υπόψη της τι πρόκειται να συμβεί μετά τη λήξη της τοποθέτησης. Συνεπώς, η αποχώρηση του παιδιού πρέπει να προετοιμάζεται λεπτομερώς και να αποφασίζεται σύμφωνα με τις αλλαγές της επιτυχούς επανένταξης, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις αλλαγές που παρατηρούνται στο παιδί και στην οικογένεια όσο και τα μελλοντικά σχέδια της οικογένειας για το παιδί μετά την περίοδο απουσίας του.

Ο διευθυντής του ιδρύματος καλείται να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο στη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για τα παιδιά και να ενεργεί ως καθοριστική κινητήρια δύναμη δημιουργώντας μια αίσθηση δυναμισμού στο έργο του ιδρύματος.

Κώδικας Δεοντολογίας

Ένας Κώδικας Δεοντολογίας περιγράφει τις προδιαγραφές της πρακτικής που προσδοκούνται από την ομάδα των ανθρώπων στην οποία αυτός απευθύνεται. Είναι ένα από τα τεκμήρια υψηλής ποιότητας ενός επαγγέλματος, γιατί οι επαγγελματίες βρίσκονται συχνά σε θέσεις εμπιστοσύνης και εξουσίας λόγω της εξειδικευμένης γνώσης τους ή της εξουσίας που τους παρέχει ο νόμος. Ο Κώδικας Δεοντολογίας είναι ένα εξαιρετικά πολύτιμο εργαλείο για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών σε προστασία και για την προώθηση της κοινωνικής τους ένταξης με την ενδυνάμωση των οικογενειών τους. Επιπλέον, ο Κώδικας μπορεί να παρέχει στους επαγγελματίες αυξημένη ασφάλεια στην καθημερινή τους εργασία.

Η αποτελεσματική χρήση των διαθέσιμων οικονομικών πόρων

Είναι σημαντικό τα μέλη κράτη να παρέχουν όλα ή μέρος των κονδυλίων που χρειάζονται για τη σωστή λειτουργία των χώρων τοποθέτησης, όπως είναι εξίσου σημαντικό να αξιολογούν τη χρήση των διαθέσιμων οικονομικών πόρων και να αναζητούν τρόπους ισοδίκαιης διανομής τους προς όφελος των παιδιών.

Συνεργασία με τους γονείς

Η συνεργασία με τους γονείς πρέπει να αναγνωρίζεται ως ουσιαστικό ποιοτικό στοιχείο στο έργο των χώρων τοποθέτησης. Η πράξη, τα πορίσματα από έρευνες και η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα επιβεβαιώνουν με το Άρθρο 8 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ότι, όταν εξετάζεται θέμα τοποθέτησης, πρέπει να επιδιώκεται και να υποστηρίζεται η θετική ανάμιξη των γονέων.

Παραβιάσεις των δικαιωμάτων των παιδιών σε φροντίδα και παρακολούθηση

της εφαρμογής τους

Προκειμένου να διασφαλιστούν τα δικαιώματα των παιδιών σε προστασία τα κράτη μέλη οφείλουν να τιμωρούν κάθε παραβίαση αυτών των δικαιωμάτων καθιερώνοντας διαδικασίες διατύπωσης παραπόνων και εισάγοντας κατάλληλες ποινικές, πειθαρχικές ή διοικητικές κυρώσεις.

Πρέπει να υπάρχει ένα αποτελεσματικό σύστημα παρακολούθησης και εξωτερικού ελέγχου των χώρων τοποθέτησης. Μέσω αυτού του συστήματος θα διασφαλίζονται τα δικαιώματα των παιδιών και θα εξαλείφεται κάθε είδους παραβίαση, γενικής ή ατομικής φύσης. Για να είναι εφικτός ένας τόσο πλήρης έλεγχος, πρέπει όλοι οι χώροι τοποθέτησης να εγκρίνονται από την αρμόδια αρχή.

Είναι σημαντική η συγκέντρωση σχετικών στατιστικών δεδομένων και η λειτουργία ερευνητικών προγραμμάτων για τη δημιουργία μιας έγκυρης βάσης για τη βελτίωση ολόκληρου του συστήματος προστασίας.

25. Ο ρόλος των ΜΚΟ και άλλων ιδιωτικών φορέων

Όσον αφορά τα ιδρύματα παιδικής προστασίας, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), θρησκευτικές οργανώσεις και άλλοι ιδιωτικοί φορείς παίζουν σημαντικό ρόλο αφενός στη λειτουργία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας και αφετέρου στην προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών σε αυτά τα ιδρύματα. Τα κράτη πρέπει να δημιουργήσουν και να προωθήσουν την απαραίτητη βάση για αυτές τις δραστηριότητες παρέχοντας σαφείς προδιαγραφές, συστήματα πιστοποίησης και οικονομική υποστήριξη. Αλλά δεν πρέπει να απαλλάσσονται από τις υποχρεώσεις τους απέναντι στα παιδιά σε προστασία μεταθέτοντας τις σε ΜΚΟ ή άλλους φορείς (βλέπε ενότητα 17 άνωθι, 4η παράγραφο). Τα κράτη φέρουν πλήρη ευθύνη για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού και έχουν καθήκον να ελέγχουν την ποιότητα του έργου (π.χ. εξειδικευμένο προσωπικό) και τα οικονομικά των μη κυβερνητικών φορέων. Πρέπει να υπάρχει ένας μηχανισμός απόσυρσης της πιστοποίησης, αν κάποιος φορέας δεν πληροί πλέον τις κατάλληλες προϋποθέσεις.

Ι.Κ.Π.Α.
Ινστιτούτο Κοινωνικής
Προστασίας & Αλληλεγγύης

Ινστιτούτο Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης
Υπαιτίας 6, 105 56 Αθήνα, τηλ. 210-3250 524-9, fax 210-3233 650
e-mail: info@ikpa.gr, site: www.ikpa.gr